
**EĞİTİM FAKÜLTESİ BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
CİNSİYET VE MEZUN OLDUKLARI ORTA ÖĞRETİM
PROGRAM TÜRÜNE GÖRE METİNLERİ DİLİN KULLANIM
AMAÇLARI DOĞRULTUSUNDA AYIRT EDEBİLME
BECERİLERİ**

**EDUCATION FACULTY FIRST-YEAR STUDENTS DISTINCTION
ABILITIES OF LITERARY TEXT TYPES ON THE BASIC OF
LANGUAGE USAGE BY GENDER AND TYPES OF HIGH SCHOOL
GRADUATED**

Yrd. Doç. Dr. Cem Şems TÜMER*
Erzincan Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, Erzincan

ÖZET

Bu çalışmada, Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin, metinleri dilin kullanım amaçları doğrultusunda türlerine göre ayırt edebilme becerilerinin cinsiyet ve mezun olunan orta öğretim program türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Öğrencilerin, metinleri dilin kullanım amaçları doğrultusunda türlerine göre ayırt edebilme becerilerini belirlemek için Metinleri Türlerine Göre Ayırt Etme Ölçeği (MTGAEÖ) geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde hazırlanan taslak ölçek önce 40 öğrenciye uygulanmış, elde edilen sonuçlara göre gerekli değişiklikler yapılmış ve ölçeğe son şekli verilmiştir. Ölçek Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi birinci sınıfta öğrenim gören 464 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar arasındaki farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için *t*-testi ve Varyans Analizi uygulanmış; ayrıca betimleyici değerler frekans ve yüzdelerle ifade edilmiştir. Öğrencilerin mezun olduğu orta öğretim programının türüne göre, metin türlerini ayırt edebilme beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Ancak cinsiyete göre, öğrencilerin metin türlerini ayırt edebilme beceri düzeylerinde kız öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: edebî metinler, metinleri ayırt edebilme, dilin kullanım amaçları

ABSTRACT

In this study, freshmen teacher candidates in Erzincan College of Education are looked for their ability to distinguish text types and their differences among gender and high school type graduated. A scale constructed to measure this ability on the basis of language usage, the inventory for the ability of distinction texts by type. During the construction process, a pilot study with forty freshmen students is carried out to review and reconstruct the draft scale and to address the reliability and validity issues. Final scale is applied to 464 first-year elementary teacher education students to collect data. A *t*-test and Variance Analysis are employed to seek the differences in abilities of gender and secondary programs groups.

* Haberleşme: cstumer@eef.edu.tr

Moreover, a descriptive data analysis is also conducted and declared as frequencies and percentages. Results showed that there is no difference between high school graduates, but females distinguished texts types significantly better than males.

Keywords: literary texts, distinction of texts types, basis of language use

GİRİŞ

Metinleri türlerine göre doğru ayırt edebilmek, orta öğretim düzeyinde öğrenim görmüş öğrencilerden beklenen bir yeterlidir. Bu aynı zamanda, doğru ve etkili iletişimin, kendini ifade edebilmenin de gereğidir. Değişik iletişim biçimlerinde, gönderici ve alıcı olarak çeşitli metinlerle yüze gelme durumunda olan günümüz insanı, metinler karşısındaki konumunu doğru belirlemek durumundadır. Aksi takdirde, bir iletişimi daha başlangıçta kesintiye uğratmak kolaylıkla mümkün olabilmektedir.

Günümüzde, ilköğretimden başlamak üzere üniversite eğitimine kadar, değişik kademelerdeki öğrencilerde metni doğru algılama, yorumlama ve metin oluşturma konusunda yaygın problemler yaşandığı dikkati çekmektedir. Aslında özel olarak dil bilimiyle ilgili olan bu konu, uygulamada Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminde yapılan yanlışlıkların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (İpşiroğlu, 2001, s.252).

Türkçe dersinin genel amaçlarının ana çizgileriyle öğrencilerin gördüklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlamaya, anlatmaya; okuma alışkanlıklarını geliştirmeye ve her şeyden önemlisi onların estetik duygularını geliştirmeye yönelik olarak saptanması, öğrencilerin temel iletişim aracı olan dille ilgili yeterliklere ve beğeniye sahip kılınması gerektiği (M.E.B. 1981) gerçeğini göstermektedir. Bu aynı zamanda öğrencilerin dil ve edebiyat eğitimiyle yaratıcılıklarını geliştirmelerine imkân tanınması gerektiği anlamına da gelmektedir (Ünalın, 2001, s.194). Oysa uygulamalardaki gerçeklerin, uygulanan yöntemlerin, ders kitapları ve seçilen metinlerin bu amaçların gerçekleşmesini mümkün kıldığını söylemek oldukça güçtür. Dolayısıyla, daha ilköğretim seviyesinde dil yoluyla iletişimde sayısız problemler yaşayan öğrenci, bir iletişim vasıtası olarak metni algılamak ve yorumlamakta kendiliğinden bir sıkıntı içine düşmektedir.

İlk ve orta öğretimden gelen bir alışkanlıkla, öğrenciler her türlü metni genellikle “*giriş-gelişme-sonuç*” şablon plânlamasına göre oluşturup, yine aynı bakışla çözümlenmeye çalışmaktadırlar. Her ne kadar Türkçe Eğitimi Programında, “*‘metinde plân’ başlı başına bir konu olarak el alınıp somut bir biçimde işlenmelidir. Plânın genel olarak ‘giriş, gelişme, sonuç’ bölümleri tanıtıldıktan sonra bu bilgiyi basmakalıp olarak her metne uygu-*

lamak doğru olmaz. Metnin plâni açıklanırken, konuyu oluşturan olay, düşünce ve duyguların normal akışı içinde ne oldukları somut olarak ortaya konmalıdır.” (MEB, 1981) denilse de; uygulamada –aslında her türlü sürecin kaçınılmaz aşamaları olan- bu üçlemeye gereğinden fazla bağlanılmaktadır. Bunun sonucunda sözünü ettiğimiz yanlış anlayış yerleşmekte, bu ise öğrencilerin metin türleri arasındaki farklılıkları, bunların yapısını, kendilerine özgü plânlarını anlamalarını ve metnin iletisine ulaşmalarını engellemektedir. Bu arada dikkate değer bir nokta, yukarıda alıntı yaptığımız paragrafın son satırında birbirinden tamamen farklı özelliklere sahip ve bu doğrultuda farklı metinlerin oluşmasına sebep olan *olay, düşünce ve duyguların* birlikte ele alınmasıdır.

Orta öğretimde gerçekleşen edebiyat öğretimi de, metni bir amaç olarak merkeze almamakla, ilköğretimden farklı bir durumda değildir. Metnin sürekli başka bir amaç için araç olması, onun iç dinamiklerini zedelemekte, aslında son derece yaratıcı çalışmalara imkân tanıyacak olan edebiyat metninin asıl fonksiyonunu yerine getirememesine sebep olmaktadır (İpşiroğlu, 2001, s.255). Bunun yanı sıra metnin derin yapısındaki anlamların ortaya çıkartılması doğrultusunda öğrencilerin bireysel alımlamalarına imkân sağlayacak çalışmaların gerçekleştirilmediği de dikkati çekmektedir.

Bu konuda yaşanan olumlu bir gelişme ise, 1994 yılından itibaren Dil Bilim dersinin Lise, Anadolu Lisesi ve Yabancı Dil Ağırlıklı Liselerin yabancı dil alanının 10, 11. sınıflarında alan dersi; Türkçe Matematik alanının 10. sınıfında alan seçmeli dersi; Sosyal Bilgiler alanının 11. sınıfında yine alan seçmeli dersi olarak okutulmaya başlanmasıdır. *İletişim Birimi Olarak Metin, Dilin Kullanım Amaçları Doğrultusunda Metin Türleri* gibi konulara yer verilen bu dersin programda yer alması, seçmeli ders yerine alan dersi şeklinde uygulamalarla zenginleştirilmesi şüphesiz daha faydalı olacak ve klâsik edebiyat eğitiminin eksikliklerini tamamlayacaktır.

Yukarıdan beri özetlenmeye çalışılan problemler ve bunlarla ilgili kişisel gözlemlerimiz; bizi orta öğrenimini tamamlayıp ilköğretim öğretmen adayı olarak Eğitim Fakültesine yeni başlayan öğrencilerin metinlerin türlerini doğru belirleme becerileriyle, mezun oldukları orta öğretim programı arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmaya yöneltmiştir.

Böyle bir araştırmanın da beraberinde çeşitli problemler getireceği kaçınılmazdır. Öncelikle, metin türlerinden söz etmek, bunun *neye ve kime göre* olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Sonra, metin türlerini ayırt edebilme becerisiyle ilgili olarak geliştirilmiş hazır bir ölçek bulamamız da işimizi biraz daha zorlaştırmış ve böyle bir ölçek geliştirme denemesini gerekli kılmıştır.

Metin türleriyle ilgili olarak dil bilimciler ve -daha yeni olarak- *metindilbilimciler* sayısız tarifler ve sınıflandırmalar yapmış olmalarına rağmen, birçok konuda fikir birliğine ulaşamamışlardır. Bu arada, metin türlerinin dil bilimciler tarafından araştırılmaya başlanmadan önce -meselâ edebî metinlerin kendi içerisinde hikâye, roman, şiir şeklinde türlere ayrılması gibi- geleneksel olarak çeşitli iletişim alanlarınca sınıflandırılmış olduğunu da unutmamak gerekir.

Metin türlerinin incelenmesine ve dil bilim ölçütlerine göre sistematik bir biçimde sınıflandırılmasına ilişkin ilk çalışma 60'lı yılların ortalarında Hugo Steger tarafından Freiburg'ta yapılmıştır (Ayata, 2003, s.18). Bunu 1972 yılının başında Bielefeld Üniversitesindeki Disiplinerarası Araştırma Merkezinin Rheda'da düzenlediği metin türleriyle ilgili bir seminer izlemiştir. Bu seminerde metin türü kavramı için bir ön kuram geliştirilmeye çalışılmıştır. Seminerin konusu, dil bilim ya da metinle ilgili diğer bilimler aracılığıyla metin türlerini birbirinden ayırt edici ölçütleri belirleme üzerinedir (Ayata, 2003, s.18). Bu seminerde sunulan bildirilerin derlenerek kitap olarak yayınlanmasıyla dil bilim içerisinde yeni bir inceleme alanı ortaya çıkmıştır. Ülkemizde ise henüz yeni olan bu alana özellikle üniversitelerin Batı dil ve edebiyatlarıyla ilgili bölümlerinde yapılan akademik çalışmalar öncülük etmektedir.

Metindilbilim çerçevesinde metin türleriyle ilgili inceleme ve çözümlenmeler ancak belirli metin tanımından yola çıkılarak yapılabilir. Çünkü, metin incelemede kullanılan ölçütler benimsenen metin tanımına dayalı olarak düzenlenir. Ancak günümüze dek, *metindilbilim* içinde genel geçerli bir metin tanımı oluşturulamamıştır; zaten bu da tam olanaklı değildir, çünkü dil bilimciler metindilbilimin gelişim çizgisine koşut olarak farklı metin anlayışları ve buna bağlı olarak farklı metin tanımları üretmişlerdir (Ayata, 2003, s.19).

Her ne kadar, bazı *metindilbilimciler* tek tümceden ya da tek sözcükten oluşan sözceleri metin olarak nitelendirme eğilimi gösterebilir de; biz metni (Lat. *Textus* (dokuma) *texere*: dokumak) belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünü, veya başı ve sonu ile kapalı bir yapı oluşturan dilsel göstergelerin art arda geldiği anlamlı yapı (Günay, 2001, s.33) olarak kabul ediyoruz. Bu tanım aynı zamanda Aktaş'ın Michel Arrivé'dan aktardığı "söylem (*discours*), anlatı (*récit*) ve bunlar arasındaki ilişkilerin meydana getirdiği bütün" (Aktaş, 1986, s.46) şeklindeki metin tanımıyla da örtüşmektedir. Burada söylem ile "(fonemden cümleye kadar) metinde görünen tamamen dil bilim birliklerinin zincirlenmesi" kastedilmektedir. Anlatı ise,

farklı “actan” (eyleyen) birlikler arasında kurulmuş ilişkiler bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Metin türlerine baktığımızda ise, doğal olarak farklı sınıflandırmalar görüyoruz. Bazı araştırmacılar daha çok edebî metinlerin çözümlemesine yönelik olarak hazırladıkları kitaplarında “*Farklı Söylemler ya da Metin Türleri*” başlığı altında metin türlerini *betimsel metin, anlatsal metin, kanıtlayıcı metin* olarak gruplandırmışlardır (Kıran–Eziler Kıran, 2000). Bunun yanı sıra metinleri sınıflandırmak için, *metnin tonu, metnin tipi, metnin türü* olmak üzere genel olarak üç ölçüt kullanıldığını ve bunların çok kesin ölçütler olmadığını belirten Günay (2001, s.151), bu konuda: “*Aynı metin türünde değişik metin tipi özellikleri bulunabilir, aynı metin değişik gruplara yerleştirilebilir. Bir çizgi film ya da reklâm metni anlatsal, açıklayıcı ya da kanıtlayıcı metin; bir mektup anlatsal, kanıtlayıcı ya da açıklayıcı metin tipine örnek olabilir. Hatta aynı mektup içinde birden çok metin tipi ile ilgili yönler görebiliriz. Kısacası, bir metinde tek bir tip örneği var demek neredeyse olanaksızdır*” demektedir.

Bununla birlikte, kendisi önce günlük hayatta karşılaşılan metinleri; *anlatı türü metinler, şiirsel metinler, söyleşimsel metinler, basın metinleri, özel bilgilendirici metinler, işlevsel metinler, öğretici metinler, çözümleme ile ilgili metinler, mesleki metinler, haberleşme metinleri, uyarıcı yazılar, afişler* şeklinde gruplamış; daha sonra *öğretici, esenlikli, lirik, dokunaklı, dramatik, trajik, destansı, fantastik, kalem kavgasına yatkın, komik* olmak üzere on değişik *metin tonundan* söz etmiştir. Son olarak ise, **yazarın niyetine ve yazar tarafından metnin düzenlenişine bağlı olarak** (yani metnin işlevi bakımından); *anlatsal, betimleyici, kanıtlayıcı, açıklayıcı, buyurucu, söyleşimsel, sözbilimsel, önceden haber verici* olmak üzere sekiz değişik metin tipinden söz edilebileceğini belirtmiştir (Günay, 2001, s.153-155).

Yazı ve Metin Tarzları başlığı altındaki şu gruplandırmayı da kompozisyon ve yazılı anlatım kitaplarındaki sınıflandırmalara örnek olmak üzere verebiliriz (Aktaş – Gündüz, 2001):

1. *Form yazılar (özgeçmiş, dilekçe, mektup, telgraf, rapor, karar, ilân, tutanak, tebliğ, resmi yazılar),*
2. *Öğretici metinler (makale, eleştiri, deneme, fıkra, sohbet röportaj, gezi, anı, günce, biyografi, didaktik yazılar),*
3. *Edebi türler (Anlatma esasına bağlı edebî türler, lirik metinler, dramatik metinler).*

Bunlardan başka - aslında yukarıdaki sınıflandırmaları da kapsayan ve bunların özünü oluşturan- diğer bir sınıflandırma ise dilin iletişim esnasında kazanmış olduğu fonksiyonları dikkate alarak yapılan sınıflandırmadır. Roman Jakobson'un 1963'te yazmış olduğu *Essais de Linguistique Générale* adlı kitabında yer alan iletişim şemasında belirttiği yapıcı unsurların iletişim sırasındaki önceliklerine göre, değişik fonksiyonların ve buna bağlı olarak değişik metinlerin ortaya çıkacağı görüşü bu sınıflandırmaya esas oluşturur. Bir kaynakta (Aktaş,1986, s.35), *Dil ve Fonksiyon* başlığı altında *göndergesel fonksiyon, heyecana bağlı fonksiyon, alıcıyı harekete geçirme fonksiyonu, poétique (şiriyet) fonksiyonu, iletişimi sürdürme fonksiyonu, dil-ötesi fonksiyonu* olarak gösterilen bu altı fonksiyon; diğer bir kaynakta ise (Günay, 2001, s.281) *İletişim Çizgesi ve İşlevleri Bakımından Metin Türleri* başlığı altında *gönderen ve anlatımsallık (duyusal, coşku işlevi), gönderilen ve çağrı (buyurma, seslenme) işlevi, bildiri ve sanat (şirsellik, yananlamsal, sözbilimsel ya da estetik) işlevi, bağlam ve gönderge (bilişsel, düzanlamsal) işlevi, dilbilim işlevi, kod ve üstdil işlevi* adı altında verilmiştir.

Aynı konu, lise dil bilim kitabında (Özdamarlar, 2001, s.103) *Dilin Kullanım Amaçları Doğrultusunda Metin Türleri* başlığı altında verilmiş ve bu türler *bilgi aktarma amaçlı metinler, bilgiyi denetleme amaçlı metinler, iletişim kurma ve iletişim sürdürme amaçlı metinler, davranış geliştirme amaçlı metinler, estetik yaşantı oluşturma amaçlı metinler, bir düşüncüyü savunma, karşı çıkma amaçlı metinler* şeklinde sıralanmıştır.

YÖNTEM

Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin metin ayırt edebilme becerilerini belirleyebilmek için Metinleri Türlerine Göre Ayırt Edebilme Ölçeği (MTGAEÖ) geliştirilmiştir.

Ortaöğretimini tamamlayarak Eğitim Fakültesine kayıt yaptırmış öğrencilerin metinleri türlerine göre ne ölçüde ayırt edebildikleri sorusuna cevap aranırken, bunun en doğru biçimde *dilin kullanım amaçları doğrultusunda* olabileceğine karar verilmiştir. Çünkü böyle bir yeterliğe sahip olmak, metinlere esas farklılıklarını veren dilin fonksiyonlarından haberdar olmak anlamına gelmektedir. Bu yüzden hazırlanan ölçekte metin türlerini azami düzeyde temsil eden örneklerle yer verilmiştir. Yani öğrencilerden karşılaştıkları bir metnin *düşünce aktarma, bilgi aktarma, duygu aktarma, kurmaca ve formal (kullanmalık)* olup olmadığını doğru olarak ayırt edebilmeleri beklenmiştir. Yalnız edebî metinleri örnekleyen üç metin kullanılmıştır. Bunların iki tanesi *duyguların aktarılmasına* yönelik edebî metin, bir tanesi vaka-

nın anlatıldığı bir edebî metin olduğu için, bu sonuncu *kurmaca-gerçeğimsi metin* olarak isimlendirilmiştir. Ayrıca ölçekte sadece mezun olunan ortaöğretim program türü değil, cinsiyet de sorgulanmıştır.

Ölçeğin pilot çalışması Erzincan Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü I. Sınıf öğrencilerinden rastgele seçilen 40 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Daha önce bir çalışmada da kullanılan (İpşiroğlu 2001, s.250), *Eski ve Yeni Meslekler* adlı küçük bir paragraf, *duyguların aktarılmasına yönelik edebî bir metin* tanımlamasına yönelik olarak verilmiş, bu doğru tanımlamayı kırk öğrenciden yalnızca bir tanesinin yapabilmesi üzerine, bu metin, Ahmet Hâşim'e ait bir başka edebî metinle değiştirilmiştir. Daha sonra Türkçe Eğitimi alanından dört öğretim üyesinin görüşü alınarak oluşturulan ölçek; 2003-2004 öğretim yılı güz döneminde, çalışmanın örnekleme olan Erzincan Eğitim Fakültesi 1. sınıf öğrencilerinden 464'üne uygulanmıştır. Ölçekte yer alan metinlerin alıntılıandığı yazarlar ve eserleriyle, bu metinlerin türleri ek 1'de belirtilmiştir.

Metinleri Türlerine Göre Ayırt Edebilme Ölçeğinde (MTGAEÖ) yer alan metin türleri beş alt başlık altında belirtilmiştir:

1. Bilgi aktarma amaçlı metin,
2. Duyguların aktarılmasına yönelik edebi metin,
3. Düşünce aktarma amaçlı metin,
4. Kurmaca-gerçeğimsi metin,
5. Formal (kullanmalık) metin.

Bu amaçla ölçekte, duyguların aktarılmasına yönelik iki farklı edebi metin kullanılırken diğer metin türlerinden birer örneğe yer verilmiş, öğrencilerden okudukları metin türünün ne olduğunu verilen seçenekler arasından belirtmesi istenmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, edebî metinler ölçekte iki adet duyguların aktarılmasına yönelik, bir adet de kurmaca olmak üzere üç adet metinle temsil edilmiştir. Öğrencilerin ölçege verdiği cevapların mezun olunan ortaöğretim türüne göre değişip değişmediğini belirlemek üzere ANOVA, cinsiyete göre değişip değişmediğini belirlemek üzere *t*-testi yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Metin Türlerini Ayırt Edebilme Becerileri:

Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Metin Türlerini Ayırt Edebilme Becerileri ile ilgili frekans ve yüzdeler tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi, öğrenciler bilgi ve düşünce aktarma amaçlı metinleri diğer metinlere göre daha kolay ayırt edebilmektedirler. Bu durumun; subjektiflikten, kişisel yorumlardan, söz sanatlarından, imajlardan uzak anlatımların hâkim olduğu bu tür metinler için beklenen bir sonuç olduğunu söylemek mümkündür. Ancak şaşırtıcı olan, duygusal değeri daha yüksek ve özel olarak *mensur şiir* diye isimlendirilebilecek olan duyguların aktarılmasına yönelik ikinci metnin, duyguların aktarılmasına yönelik birinci metne göre daha az oranda doğru olarak belirlenmesidir. Bu duygusal metne 90 öğrenci düşünce aktarma amaçlı metin, 87 öğrenci ise kurmaca metin cevabını vermiştir.

Tablo 1: Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Metin Türlerini Ayırt Edebilme Becerileri

Metin Türü	Doğru Cevap		Yanlış Cevap		Toplam Cevap Sayısı
	Sayısı	Yüzdesi	Sayısı	Yüzdesi	
Bilgi aktarma amaçlı metin	323	69.6	139	30	462
Duyguların aktarılmasına yönelik edebi metin 1	337	72.6	127	27.4	464
Duyguların aktarılmasına yönelik edebi metin 2	230	49.6	232	50	464
Düşünce aktarma amaçlı metin	316	68.1	147	31.7	463
Kurmaca-gerçeğimsi metin	153	33	310	66.8	463
Formal (kullanmalık) metin	115	24.8	349	75.2	464

Ortaya çıkan tabloya göre, öğrencilerin *kurmaca-gerçeğimsi* ve *formal-kullanmalık* kavramları hakkında yeterli bir bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Belki asgari seviyede duygusal-edebî bir metni hissedebilmekte fakat özel olarak vaka/olayın anlatıldığı metinlerin *kurmaca-gerçeğimsi* metin olarak isimlendirildiğini bilmemektedirler. Yine aynı şekilde bir *özgeçmiş* yazısını büyük oranda (312 kişi) bilgi aktarma amaçlı olarak değerlendirerek, makale türü bir yazıyla aynı kategoriye sokmakta, fonksiyonel olarak bunun *formal-kullanmalık* bir metin olduğunun farkına vara-

mamaktadırlar. Elbette böyle bir bakış açısıyla metin oluşturma ve metin çözümlemenin iletişim açısından çeşitli sorunlar doğuracağı kaçınılmazdır.

Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Mezun Oldukları Ortaöğretim Program Türü İle Metin Türlerini Ayırt Edebilme Becerisi Arasındaki İlişki:

Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin mezun oldukları ortaöğretim programının türü ile metin türlerini ayırt edebilme becerilerine ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir. Test sonuçlarına göre Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin mezun oldukları ortaöğretim programının türü ile metin türlerini ayırt edebilme beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Mezun olunan ortaöğretim programlarının türleri olan genel lise, Anadolu lisesi, Anadolu öğretmen lisesi, çok programlı lise ve diğer lise programlarından mezun olan öğrencilerin metin türlerini ayırt edebilme becerilerinin birbirlerine benzerlik gösterdiği, lise program türüne göre değişkenlik göstermediği görülmektedir.

Tablo 2: Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Mezun Oldukları Ortaöğretim Programının Türü İle Metin Türlerini Ayırt Edebilme Becerilerine İlişkin ANOVA Testi Sonuçları:

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	10.621	4	2.655	1.502*	.201	Yok
Gruplar içi	811.440	459	1.768			
Toplam	822.060	463				

* $p > 0.05$

Eğitim fakültesine, Öğrenci Seçme Sınavında (ÖSS) belli düzeyde başarılı olan öğrenciler kayıt yaptırabilmektedir. Dolayısıyla, benzer başarı seviyesine sahip olan ve ÖSS’de benzer puan alan öğrencilerin metin türlerini ayırt etme becerilerinin de benzer olması şaşırtıcı değildir. Ölçeğin değişik ortaöğretim programlarından mezun olan tüm öğrencilere uygulanması durumunda, ortaöğretim türlerine göre metin türlerini ayırt etme becerilerinin farklı olması beklenebilir.

Bu sonuçlar, her ne kadar Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin, Tablo 1’de de görüldüğü üzere, metin türlerini ayırt etme bakımından yeterli becerilere sahip olmadığını gösterse de, farklı ortaöğretim kurumlarından gelen öğrencilerin benzer bir seviye oluşturduklarını göstermektedir. Bu ise, metin türlerini tanımaya yönelik olarak yapılacak olan bir etkinlik

planlandığında, mezun olunan ortaöğretim programına göre ayrı bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmadığını göstermektedir.

Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Metin Türlerini Ayırt Edebilme Becerisi:

Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin metin türlerini ayırt edebilme becerilerinin cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdiği görülmektedir. Kız öğrencilerin metin türlerini ayırt edebilme puan ortalaması altı tam puan üzerinden 3.57 olarak bulunmuşken, erkek öğrencilerde bu oran 2.94'tür. Bu sonuçlara göre, Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin metin türlerini ayırt edebilme becerisinin cinsiyet bakımından farklılık gösterdiği söylenebilir.

Metin türlerini doğru ayırt edebilme becerisi cinsiyete ait bir keyfiyetten çok, öğrenmeyle ilgili bir yeterlidir. Bu yeterliliği farklı ortamlarda bulunmalarından ve farklı ilgilere sahip olmalarından dolayı kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla geliştirdiği görülmektedir.

Tablo 3: Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyeti İle Metin Türlerini Ayırt Edebilme Becerilerine İlişkin t-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	sd	t	p
Kız	180	3.5778	1.27264	461	5.138	.000*
Erkek	283	2.9435	1.30886			

*p<0.001

“Ortaöğretimin birbirine yakın yeterlikler kazandırdığı bu iki cinsten, kızları bu konuda bir adım ileri götüren ne olabilir?” sorusunu, onların okuma alışkanlıklarıyla kısmen de olsa açıklamak mümkün olabilir. Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi öğrencilerinin serbest zaman etkinliklerine ilişkin bir araştırmada (Bahar, 2001), kız öğrencilerin serbest zamanlarında erkek öğrencilere göre daha yüksek oranda okuma, ders çalışma etkinliklerine yöneldikleri ve erkek öğrencilerin de serbest zamanlarında daha çok oyun, eğlence gibi etkinlikleri tercih ettikleri belirlenmiştir. Serbest zamanlarda okuma etkinliklerinin daha yüksek oranda tercih edilmesi, kız öğrencilerin metin türlerini ayırt edebilme becerilerinin erkek öğrencilere göre daha fazla gelişmesine katkı sağladığı söylenebilir.

SONUÇ

Metin türlerini ayırt etme becerileri bakımından Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin istenen seviyede olmadığı görülmüştür. Oysa bu becerilerin ilk ve ortaöğretim sürecinde kazandırılmış olması beklenir. Ayrıca, Eğitim Fakültesine ortaöğretim mezunlarından en başarılı olanların geldiği düşünülürse, daha düşük seviyede olan veya üniversite kazanamayan öğrencilerin seviyelerinin metin tanıma becerilerinin oldukça yetersiz olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda, metin türlerini tanıma becerisi kazandırması gereken ilk ve ortaöğretim kurumlarının bu görevlerini yeterince yerine getirmedikleri söylenebilir. Bunun sebepleri kuşkusuz program, öğretmen, öğrenci veya diğer sebepler olabilir.

Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin mezun oldukları ortaöğretim program türüne göre metin türlerini ayırt etme becerilerinin bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Farklı ortaöğretim programlarından mezun olup Eğitim Fakültesine kayıt yaptıran öğrencilerin metin türlerini tanıma becerilerinin benzer düzeyde olduğu görülmüştür.

Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin cinsiyete göre metin türlerini ayırt etme becerilerinin anlamlı ölçüde farklılaştığı bulunmuştur. Kız öğrencilerin metin türlerini ayırt etme becerisinin erkek öğrencilerin metin türlerini ayırt etme becerisinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu farklılık öğrencilerin ilgileri ve serbest zaman etkinlikleri ile açıklanabilir.

ÖNERİLER

1. İlk ve ortaöğretim seviyesinde metin türlerini ayırt etme becerilerinin yeterince gelişmemesinin sebeplerini bulmak üzere yeni araştırmalara ihtiyaç vardır.
2. İlk ve ortaöğretim düzeyinde metin türlerini ayırt etme becerilerinin yeterince gelişmemesi program, öğretmen veya çevre kaynaklı olabilir. Dolayısıyla, ilk ve ortaöğretim programlarında yer alan ve metin türlerini tanıma becerisi geliştirmeye doğrudan katkı yapması beklenen Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programlarının metin türlerini ayırt etme becerilerini geliştirecek yönde yeniden gözden geçirilmesi bu becerilerin gelişmesine katkı sağlayacaktır.
3. Öğrencilerin metin türlerini ayırt etme becerilerini geliştirmeye katkı sağlayacak serbest zaman etkinliklerinin ve uygun ortamların ilk, orta ve yükseköğretim düzeyinde oluşturulması gerekir. Bu amaçla

serbest okuma etkinlikleri, farklı metin türlerini içeren zengin kitaplık-kütüphanelerin bulunması ve öğrencilerin kitaplardan yararlanma becerilerinin geliştirilmesi gerekir.

EK: 1

- Semra Şen, *Oğuz Kağan Destanı'nda ve Dede Korkut Hikâyelerinde Kadın*, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 10, Sayı: 21, s. 123 (*Bilgi aktarma amaçlı metin*)
- Ahmet Hâşim, "Ay", **Bize Göre, Gurebâhâne-i Lakkakan, Frankfurt Seyahatnamesi**, Haz. Mehmet Kaplan, 1000 Temel Eser, İst. 2001, s. 250 (*Duyguların aktarılmasına yönelik edebî metin*)
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Erenlerin Bağından**, 1000 Temel Eser, İst.1969, s.38 (*Duyguların aktarılmasına yönelik edebî metin*)
- Sabahattin Eyüboğlu, *Gerçek Yenilik, Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*, Cem Yay., İst.1997, s.153 (*Düşünce aktarma amaçlı metin*)
- Ahmet Hamdi Tanpınar, *Rüyalar, Hikâyeler*, Dergâh Yay., İst. 1991, s.109 (*Kurmaca-gerçeğimsi metin*)
- Şerif Aktaş, Osman Gündüz, **Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı**, Akçağ Yay. Ank.2001, s.122, "özgeçmiş yazısı", (*Formal-kullanmalık metin*)

KAYNAKLAR

- Aktaş, Ş. (1986), **Edebiyatta Üslûp ve Problemleri**, Akçağ Yay., Ankara
- Aktaş, Ş., Gündüz, O., (2001), **Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı**, Akçağ Yay. Ankara
- Ayata, C. Ş., (2003), **Almanca ve Türkçede Metin Türü Olarak Yazın Eleştirisi**, Mavibulut Yay., İstanbul
- Bahar, H. H., (2001), Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, "**Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Boş Zaman Etkinliklerine İlişkin Yönelimleri ve Bu Etkinlikleri Gerçekleştirme Düzeyleri**", Cilt: 3, Sayı: 1, s.12 -28
- Günay, D., (2001), **Metin Bilgisi**, Multilingual Yay., İstanbul
- İpşiroğlu, Z., (2001), **Çağdaş Türk Yazını**, (Dilidüzgün S.), "*Türkiye'de Edebiyat Öğretimi ve Çağdaş Yönelimler*", Adam Yay., İstanbul
- Kıran, Z., Kıran (Eziler) A., (2000), **Yazınsal Okuma Süreçleri**, Seçkin Yay. Ankara
- Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi**, (Tarih: 26.10.1981, Sayı: 2098)
- Özdamarlar, K. ve diğerleri, (2001), **Lise Dilbilim 1**, M.E.B. Yay., Ankara
- Ünalın, Ş., (2001), **Türkçe Öğretimi**, Nobel Yay., Ankara